Eduskunnan työelämä- ja tasa-arvovaliokunta
tyv@eduskunta.fi

Dnro:204/D.a.4/2018

Viite: *Eduskunnan työelämä- ja tasa-arvovaliokunnan lausuntopyyntö 5.4.2018*

Asia: **Saamelaiskäräjien lausunto Hallituksen esityksestä eduskunnalle maakuntien perustamista ja sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämisen uudistusta koskevaksi lainsäädännöksi sekä Euroopan paikallisen itsehallinnon peruskirjan 12 ja 13 artiklan mukaisen ilmoituksen antamiseksi annetun hallituksen esityksen (HE 15/2017 vp) täydentämiseksi maakuntien arvonlisäverokustannusten korvaamista sekä eräitä rahoitusratkaisuja koskien**

Eduskunnan työelämä- ja tasa-arvovaliokunta on pyytänyt Saamelaiskäräjiltä lausuntoa 16.4.2018 klo 14 mennessä hallituksen esityksestä eduskunnalle maakuntien perustamista ja sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämisen uudistusta koskevaksi lainsäädännöksi sekä Euroopan paikallisen itsehallinnon peruskirjan 12 ja 13 artiklan mukaisen ilmoituksen antamiseksi annetun hallituksen esityksen (HE 15/2017 vp) täydentämiseksi maakuntien arvonlisäverokustannusten korvaamista sekä eräitä rahoitusratkaisuja koskien.

Saamelaiskäräjät tarkastelee esitystä saamelaisten kielellisten ja kulttuuristen perusoikeuksien ja yhdenvertaisuuden toteutumisen näkökulmasta sekä esityksen vaikutuksista saamelaisten alkuperäiskansa-asemaan ja kulttuuri-itsehallintoon.

SOSIAALI- JA TERVEYDENHUOLLON TEHTÄVIEN RAHOITUS

Maakunnille myönnetään valtion rahoitusta maakunnan asukasmäärän, sosiaali- ja terveydenhuollon ikäryhmäkohtaisten tekijöiden ja palvelujen tarvetta kuvaavien tekijöiden sekä kasvupalvelua kuvaavien tekijöiden, maatalousyritysten määrän, asukastiheyden, vieraskielisyyden, kaksikielisyyden ja saaristoisuuden sekä hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen toimien perusteella.

Laissa maakuntien rahoituksessa 3 §:ssä säädetään valtion rahoituksesta maakunnille. Maakunnille myönnetään valtion rahoitusta maakunnan asukasmäärän, sosiaali- ja terveydenhuollon ikäryhmäkohtaisten tekijöiden ja palvelujen tarvetta kuvaavien tekijöiden sekä kasvupalvelua kuvaavien tekijöiden, maatalousyritysten määrän, asukastiheyden, vieraskielisyyden, kaksikielisyyden ja saaristoisuuden sekä hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen toimien perusteella.

Pykälään sisällytettyjen rahoituksen tasoon vaikuttavien tekijöiden osalta perusteluosaan on sisällytettävä täsmennys saamen kielen sisällyttämisestä ”vieraskielisyys” -kertoimen alaisuuteen, jonka perusteella olisi mahdollista saada kertoimen osoittama lisärahoitus saamenkielisten palveluiden järjestämisen mahdollistamiseksi. Mikäli näin ei toimita, on selvää, että saamenkielisten palveluiden tasoa ei puuttuvan rahoituksen takia tulla maakunnan järjestämisvastuulla olevien palveluiden osalta saavuttamaan saamen kielilain edellyttämällä tavalla.

Sajos
FIN-99870 Inari
www.samediggi.fi

Tel. +358 (0)10 839 3100
info(at)samediggi.fi
etunimi.sukunimi(at)samediggi.fi

Rahoituslaissa tulee saamelaisten kotiseutualueelle turvata riittävä korvamerkitty rahoitus saamenkielisten ja kulttuurinmukaisten sosiaali- ja terveyspalvelujen järjestämistä varten saamelaisten kulttuuri-itsehallinnon perustalta. Nykyinen rahoitustaso ei riitä turvaamaan saamelaisväestölle tarpeenmukaisia saamenkielisiä sosiaali- ja terveyspalveluja. Lapin liitto korostaa myös omassa lausunnossaan (85/03.00.00/2017), ettei vieraskielisyyskerroin turvaa saamenkielisten sosiaali- ja terveyspalvelujen saatavuutta ja Lapin maakunnalle osoitettua erityistehtävää saamen kielen osalta. Saamelaiskäräjien lisäksi Lapin liitto, Lapin sairaanhoitopiiri ja Lapin aluehallintovirasto ovat lausunnoissaan uudistukseen liittyen todenneet, että saamenkielisten sosiaali- ja terveyspalvelujen turvaamiseksi tulee laissa osoittaa erillismääräraha.

Saamelaiskäräjät esittää edellä lausutuilla perusteilla lisättäväksi maakuntien rahoituslakiin poikkeuksen, jolla poikettaisiin saamelaisten kotiseutualueen saamenkielisten palveluiden saatavuuden turvaamiseksi myönnettävän määrärahan osalta lain yleisestä periaatteesta, jonka mukaan maakunta päättäisi itsenäisesti rahoituksen käytöstä. Kyseisen määrärahan käytöstä päättäisi Saamelaiskäräjät, kuten tähänkin asti.

Saamelaiskäräjät esittääkin, että lain 4 §:n uudeksi 2 momentiksi säädettäisiin: ”*Saamelaisten kotiseutualueella saamenkielisiä sosiaali- ja terveyspalveluja rahoitetaan lisäksi saamelaiskäräjien myöntämällä valtionavustuksella.”*

Perustelut:

Saamelaiset ovat Euroopan unionin ainoa alkuperäiskansa, jolla on oma kieli ja kulttuuri. Saamelaisten asema alkuperäiskansana sekä kielelliset ja kulttuuriset oikeudet on turvattu perustuslain tasolla. Perustuslain 17.3 §:ssä turvattujen oikeuksien toteutumisen lähtökohtana on, että saamen kieli ja saamelaiskulttuuri ovat riittävän täsmällisesti ja kattavasti suojattu aineellisessa lainsäädännössä. Oman kielen ja kulttuurin oppiminen, niiden ylläpitäminen, käyttäminen ja kehittäminen ovat saamelaisille kuuluvia perustavanlaatuisia oikeuksia, joiden puuttuminen johtaa saamelaisten kohdalla eriarvoisuuteen yhteiskunnassa. Ihmisten yhdenvertaisuuden toteutuminen on ihmisoikeuksien keskeisiä periaatteita. Suomi on sitoutunut kansainvälisiin ihmisoikeussopimuksiin, jotka ovat velvoittavaa lainsäädäntöä ja velvoittavat viranomaisia mm. saamelaisten oikeuksien toteuttamisessa ja suojelemisessa. Suomen lainsäädännössä perus- ja ihmisoikeuksien toteuttaminen on viranomaisten vastuulla siten, että viranomaisten tulee järjestää olosuhteet (lainsäädäntö, järjestelmät, rakenteet) sellaisiksi, että saamelaisten perus- ja ihmisoikeudet toteutuvat.

Saamelaiskäräjien mukaan saamenkielisten sosiaali- ja terveyspalvelujen järjestämisessä on kysymys siitä, miten saamelaisten kielellisiä ja kulttuurisia perusoikeuksia turvataan siten, että saamelaiset ovat muihin väestöryhmiin nähden yhdenvertaisessa asemassa sosiaali- ja terveydenhuollossa. Palvelut tulee toteuttaa tosiasiallisesti ja siten, että saamenkieliset palvelut järjestetään myös käytännössä saameksi. Tämän yhdenvertaisuuden toteutuminen edellyttää lainsäädännön tarkistamista. Lainsäädäntöön tulee ottaa täsmällinen ja velvoittava säännös tai säännökset saamelaisten oikeudesta saada omakielisiä ja oman kulttuurin mukaisia sosiaali- ja terveydenhuollon palveluja vähintäänkin saamelaisten kotiseutualueella.

Hallituksen esityksessä saamen kielilaiksi (HE 46/2003, s.36) todetaan, että saamelaisten kotiseutualueen viranomaisissa asioimista koskeva käytäntö muistuttaisi kaksikielisissä suomen- ja ruotsinkielisissä viranomaisissa asioimista koskevaa käytäntöä. Kotiseutualueella saamen- ja suomenkielisellä väestöllä tulisi molemmilla olla todellinen mahdollisuus käyttää omaa kieltään samalla tavalla kuin suomen- ja ruotsinkielisellä väestöllä kaksikielisissä suomen- ja ruotsinkielisissä kunnissa kielilain mukaan.

Saamelaiskäräjien kokemuksen ja syrjintälautakunnalle tehtyjen valitusten[1] pohjalta voidaan todeta, etteivät saamelaisten kielelliset oikeudet käytännössä toteudu, jollei niitä ole lainsäädäntöön selkeänä velvoitteena kirjattu. Kuten syrjintälautakunta toteaa, saamelaisten kotiseutualueella saamenkielisen väestön oikeus sosiaali- ja terveyspalveluihin tulisi toteutua yhtäläisesti suomenkielisen väestön kanssa. Mikäli näin ei tapahdu, kohdellaan saamenkielistä väestöä heidän etnisestä taustastaan johtuen epäsuotuisammin heille haittaa aiheuttaen.

Oikeusministeriön toteuttama selvitys saamenkielisistä palveluista saamelaisten kotiseutualueella (2016) osoitti, että erityisesti sosiaali- ja terveyspalveluissa saamen kielilain käytännön toteuttaminen ei täytä saamelaisten kielellisiä perusoikeuksia.

Kansallisten vähemmistön suojelua koskevan puiteyleissopimuksen täytäntöönpanoa valvova ministerikomitea on 15.3.2017 päätöslauselmassaan on suosittanut Suomea tehostamaan pyrkimyksiä varmistaa, että sosiaali- ja terveydenhuollon palveluja on asianmukaisesti saatavilla jokaisen ensimmäisellä kielellä, ja että hallinnon uudistusten yhteydessä taataan vähemmistöihin kuuluvien kielelliset oikeudet.

Merk.
Tiina Sanila-Aikio
puheenjohtaja

Pia Ruotsala-Kangasniemi
Pia Ruotsala-Kangasniemi
hallintopäällikkö

(Puheenjohtaja päätti lausunnosta 16.4.2018)

[1] Esimerkkinä syrjintälautakunnan päätös 11.12.2008 Enontekiön kunnalle.